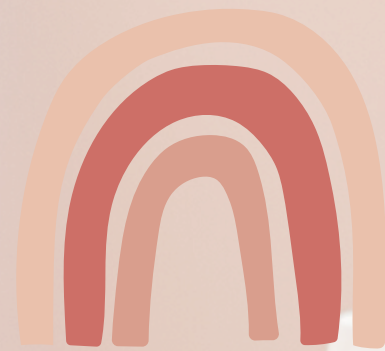

TOL CONGRES 2026

Selectief mutisme... of toch niet?

door Janne Fret, De Taaltoren

Hi!

Janne Fret

Logopediste, ondernemer, mama van 3

Fonologie, vroege taalontwikkeling

Stotteren, selectief mutisme

WWW.DETAALTOREN.BE

**“We hebben ze nog nooit
horen praten.”**

WWW.DETAALTOREN.BE

Vandaag

1

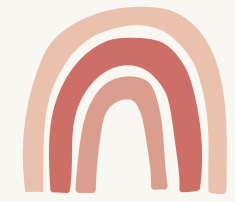
Wat is selectief mutisme?

2

Differentiaaldiagnostiek en comorbiditeit

3

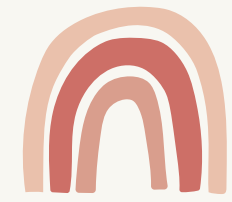
Hoe ondersteun ik kinderen met SM?

Wat is selectief mutisme?

DSM-5-TR

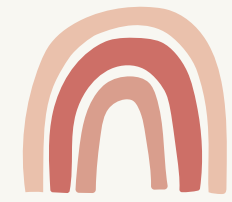
- Selectief mutisme is een angststoornis, waarbij een kind in bepaalde sociale situaties niet praat en in andere wel.

Wat is selectief mutisme?

DSM-5-TR

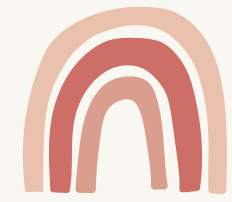
- Selectief mutisme is een angststoornis, waarbij een kind in bepaalde sociale situaties niet praat en in andere wel.
- Het kind kán wel praten, maar durft het niet en wordt hierdoor belemmerd in zijn functioneren in sociale situaties.

Wat is selectief mutisme?

DSM-5-TR

- Selectief mutisme is een angststoornis, waarbij een kind in bepaalde sociale situaties niet praat en in andere wel.
- Het kind kán wel praten, maar durft het niet en wordt hierdoor belemmerd in zijn functioneren in sociale situaties.
- We spreken van selectief mutisme vanaf één maand niet praten (de eerste maand op school uitgezonderd).

Wat is selectief mutisme?

DSM-5-TR

- Selectief mutisme is een angststoornis, waarbij een kind in bepaalde sociale situaties niet praat en in andere wel.
- Het kind kán wel praten, maar durft het niet en wordt hierdoor belemmerd in zijn functioneren in sociale situaties.
- We spreken van selectief mutisme vanaf één maand niet praten (de eerste maand op school uitgezonderd).
- De oorzaak ligt niet uitsluitend in taalmoeilijkheden, meertaligheid, stotteren, autisme, schizofrenie en/of andere psychotische stoornissen.

SELECTIEF MUTISME ONTWIKKELT ZICH
TUSSEN **3 en 5** JAAR

SELECTIEF MUTISME KOMT VOOR BIJ
ONGEVEER **1-7/1000** KINDEREN

SELECTIEF MUTISME KAN TOT IN
DE **volwassenheid** DUREN

Ja, maar...

Kunnen ze er niet uitgroeien?

Ja, maar...

Kunnen ze er niet uitgroeien?

Kunnen kinderen met
ASS of een taalstoornis
dan geen selectief
mutisme hebben?

Ja, maar...

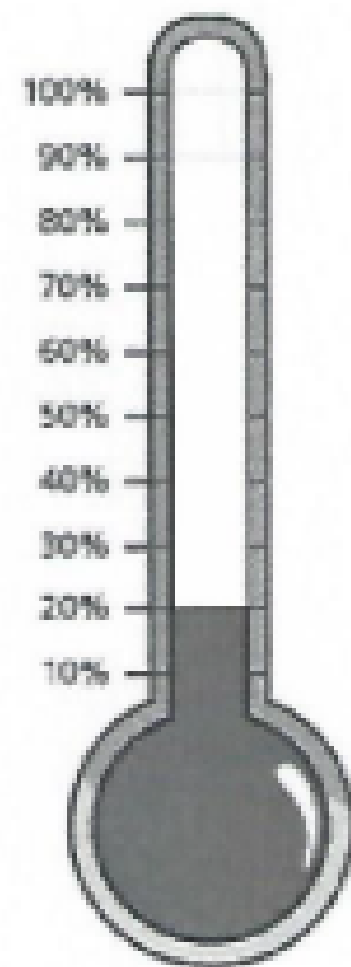
Kunnen ze er niet uitgroeien?

Zijn ze niet gewoon verlegen?

Kunnen kinderen met
ASS of een taalstoornis
dan geen selectief
mutisme hebben?

Ernstgraad

Schema uit: Hulpprogramma Kinderen met praatangst leren spreken op school,
www.meerdanstil.be

6	Geen bewegingen/reacties, gesloten gezicht, hoofd neergebogen, geen visueel contact
5	Visueel contact, schudden van het hoofd ja/nee, weinig bewegingen
4	Glimlachjes, rustige bewegingen, wil spelen
3	Gelach, kreten, grimassen, sprongen
2	Klanknabootsingen, dierenkreten
1	Fictieve woorden
0	Normale woorden

**Deze stadia gelden niet voor alle kinderen.*

Differentiaaldiagnoses

Selectief mutisme	Autismespectrumstoornis
Uitvoeringstekort	Vaardigheidstekort
Voldoende sociale wederkerigheid	Onvoldoende sociale wederkerigheid
Geen repetitieve bewegingen / patronen aanwezig	Repetitieve bewegingen / patronen aanwezig
Oogcontact is meestal voldoende	Oogcontact is vaak onvoldoende
Voldoende sociale vaardigheden	Onvoldoende sociale vaardigheden

Differentiaaldiagnoses

Selectief mutisme	Stille periode bij meertaligheid
Meer dan 6 maanden stil	Minder dan 6 maanden stil
In alle talen	In één taal
Verschillende sociale situaties	Niet afhankelijk van plaats
Samenhangend met verlegenheid of teruggetrokken gedrag	Niet samenhangend met verlegenheid of teruggetrokken gedrag

Comorbiditeit

Selectief mutisme en taalstoornissen

Manassis et al,
2007

- Kinderen met SM, die in de thuissituatie getest worden, scoren significant lager op taaltests dan kinderen zonder SM.
- De ernst van het taalprobleem is een voorspellende factor voor de ernst van het SM.

Wanneer is het taalprobleem een oorzaak en wanneer een gevolg?

Comorbiditeit

Selectief mutisme en sociale angst

Sociale angst is:

- comorbide met selectief mutisme
- een voorspellende factor
- meer voorkomend bij familieleden van kinderen met selectief mutisme

Overlappende factoren:

- symptomen komen vaker tot uiting bij het spreken met onbekende mensen
- kinderen hebben een verleden van verlegenheid, teruggetrokkenheid, gaan niet vaak op onderzoek uit en vermijden 'nieuwe' situaties (ook vóór ze leren praten)

Differentiaaldiagnoses

Selectief mutisme	Sociale angststoornis
Meer dan 1 maand stil	Minder dan 1 maand stil
Non-verbale communicatie aanwezig	Geen/weinig non-verbale communicatie
Spreeksituaties	Sociale situaties

**“Kinderen met selectief
mutisme blijven kwetsbaar”**

WWW.DETAALTOREN.BE

Laura

WWW.DETAALTOREN.BE

Laura, 10 jaar

“Dag Laura, ik ben blij dat ik jou eens zie, want mama had mij gebeld. Ik ben Janne, een logopediste. Weet jij wat een logopediste is?”

Laura, 10 jaar

“Dag Laura, ik ben blij dat ik jou eens zie, want mama had mij gebeld. Ik ben Janne, een logopediste. Weet jij wat een logopediste is?”

→ Laura schudt haar hoofd

Laura, 10 jaar

“Dag Laura, ik ben blij dat ik jou eens zie, want mama had mij gebeld. Ik ben Janne, een logopediste. Weet jij wat een logopediste is?”

→ Laura schudt haar hoofd

“Ik help kinderen die het af en toe moeilijk vinden om te praten.” Er komen er hier wel vaker. En dat is oké. Maar ik help ze graag als ze wel willen praten.”

Laura, 10 jaar

“Dag Laura, ik ben blij dat ik jou eens zie, want mama had mij gebeld. Ik ben Janne, een logopediste. Weet jij wat een logopediste is?”

→ Laura schudt haar hoofd

“Ik help kinderen die het af en toe moeilijk vinden om te praten.” Er komen er hier wel vaker. En dat is oké. Maar ik help ze graag als ze wel willen praten.”

→ Laura doet niets, maar blijft oogcontact maken (interesse)

Laura, 10 jaar

“Ik weet dat jij het soms ook moeilijk vindt om te praten. Dat heeft mama mij verteld. Ik heb hier een papier gelegd en jij mag kiezen. Je mag praten of je mag schrijven. Goed?”

Laura, 10 jaar

“Ik weet dat jij het soms ook moeilijk vindt om te praten. Dat heeft mama mij verteld. Ik heb hier een papier gelegd en jij mag kiezen. Je mag praten of je mag schrijven. Goed?”

→ Laura knikt

Laura, 10 jaar

“Ik weet dat jij het soms ook moeilijk vindt om te praten. Dat heeft mama mij verteld. Ik heb hier een papier gelegd en jij mag kiezen. Je mag praten of je mag schrijven. Goed?”

→ Laura knikt

Persoonlijke vragen, kennismaking

→ Laura schudt/knikt

→ Laura schrijft niets op

→ Laura doet soms niets

Laura, 10 jaar

2 oefeningen

- Omschrijf jezelf in 5 woorden (schriftelijk)
- Teken iets wat je leuk vindt

Therapeut doet mee om een veilig gevoel te geven

Laura, 10 jaar

Einde van het gesprek

→ Laura zegt: “Dag”

Laura, 10 jaar

Einde van het gesprek

→ Laura zegt: “Dag”

Ik zeg: “Dag”

Aandachtspunten

- Een open houding: spreken mag maar moet niet
- Gebruik een onafhankelijke dialoog
- Denk hardop, zodat het kind alles kan volgen
- Reageer niet te fel of te enthousiast als een kind iets zegt
- Leg rustig uit dat je wil helpen en dat er nog kinderen zijn zoals jij
- Let uit dat je samen stapjes wil proberen zetten als het kind dat ook wilt
- Probeer altijd je doelen met het kind positief te formuleren

Kinderen ondersteunen

WWW.DETAALTOREN.BE

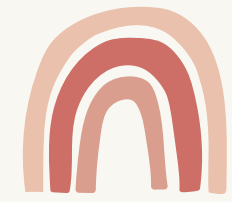

Cognitieve gedragstherapie

Je leert je gedrag beheersen/veranderen door inzichten te verkrijgen in je gedachten en gevoelens.

Gradual exposure

Je wordt stapje per stapje geconfronteerd met het probleem of de angst.

Gradual exposure (spinnen)

Klein spinnetje in een potje in de hoek van de kamer.

Klein spinnetje in een potje in de hoek van de kamer met het deksel los.

Potje wordt iets dichtër gezet, deksel los.

Potje staat voor de neus van de cliënt, deksel los.

Dekseltje gaat eraf.

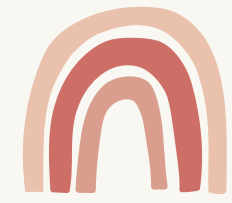
De spin kruipt op het bureau.

De cliënt laat een spin op een blaadje kruipen.

De spin kruipt op de hand van de therapeut.

De spin kruipt op de hand van de cliënt.

Stappen worden telkens herhaald met een groter spinnetje.

Gradual exposure (kleuters)

A vertical bar on the left side of the list, composed of ten chevron-shaped segments. The top two segments are white, the next two are light orange, and the bottom six are in a gradient of orange to red.

Kaarsje uitblazen

Blazen met geluid (groter kaarsje, bellenblaas)

Verschillende geluiden maken

Geluiden mengen met woorden

Woorden nazeggen

Afbeeldingen benoemen

Gebruiken van 1 of 2-woordzinnen in een spel

Gebruiken van meerwoordzinnen in een spel

Eisen van meerwoordzinnen in een spel

Uitbouwen van meerwoordzinnen in een spel

Aandachtspunten

- Je begint elke sessie weer met stap 1 en bouwt op.
- Je herhaalt je huidige stappen veelvuldig en breidt uit naar andere personen en andere plaatsen.
- Elk gewenst gedrag wordt bekrachtigd.
- Je geeft de oefeningen die gelukt zijn mee naar huis om in verschillende situaties en met verschillende personen te oefenen.
- Na een aantal sessies ga je ook op school dezelfde stapjes oefenen.

Boekentips kleuters

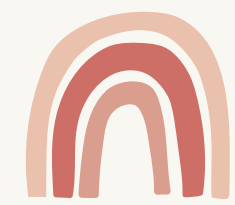
Viktor is verlegen - Aurélie Chien Chow Chine

Viktor is een kleine eenhoorn. Hij lijkt op alle andere eenhoorns. Maar toch niet helemaal... Zijn regenboogmanen veranderen van kleur bij alles wat hij voelt. Vandaag voelt Viktor zich verlegen. Hij is jarig... en staat midden in de belangstelling. Ontdek hoe Viktor zijn verlegenheid overwint.

In dit prentenboek vind je ook enkele ademhalingsoefeningen om samen met het kind te proberen. In deze reeks zijn nog meer boeken verschenen.

- Viktor is boos
- Viktor is bang
- Viktor is verdrietig

Boekentips kleuters

Verlegen Stijn heeft een verhaal - Beth Bracken

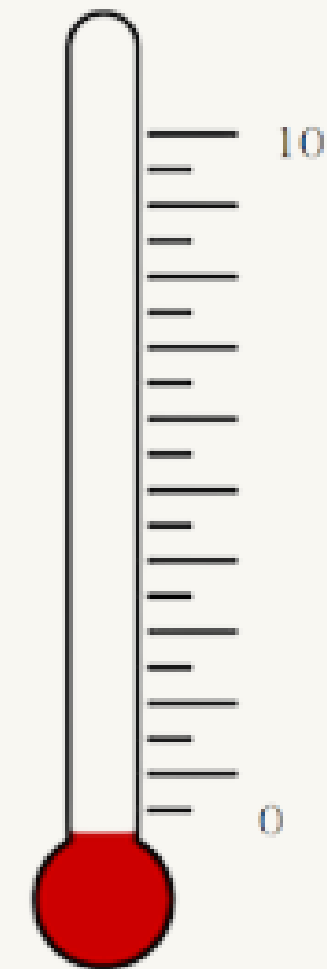
Stijn is zo verlegen dat niemand hem echt goed kent. Maar als hij op school aan de kring zijn lievelingsding moet laten zien, vindt hij eindelijk de moed om iets over zichzelf te vertellen.

Geschreven voor kleuters die erg verlegen zijn.

Therapie (lagere school)

Kinderen vanaf het 1e leerjaar / groep 3

- gradual exposure
- angstthermometer
- angstladder
- kwaliteiten van een goede spreker
- psycho-educatie
- gedachtencirkels
- helpende en niet helpende gedachten
- ...

Therapie (lagere school)

Kwaliteiten van een goede spreker

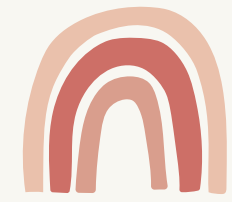
Wat heb je nodig
om een goede
spreker te zijn?

Therapie (lagere school)

Kwaliteiten van een goede spreker

Therapie (lagere school)

Kwaliteiten van een goede spreker

GEDACHTEN ZIJN MAAR GEDACHTEN.
JE KAN ZE **altijd** VERANDEREN.

Gedachtencirkels

Gedachten

Wat je denkt.

Gevoelens

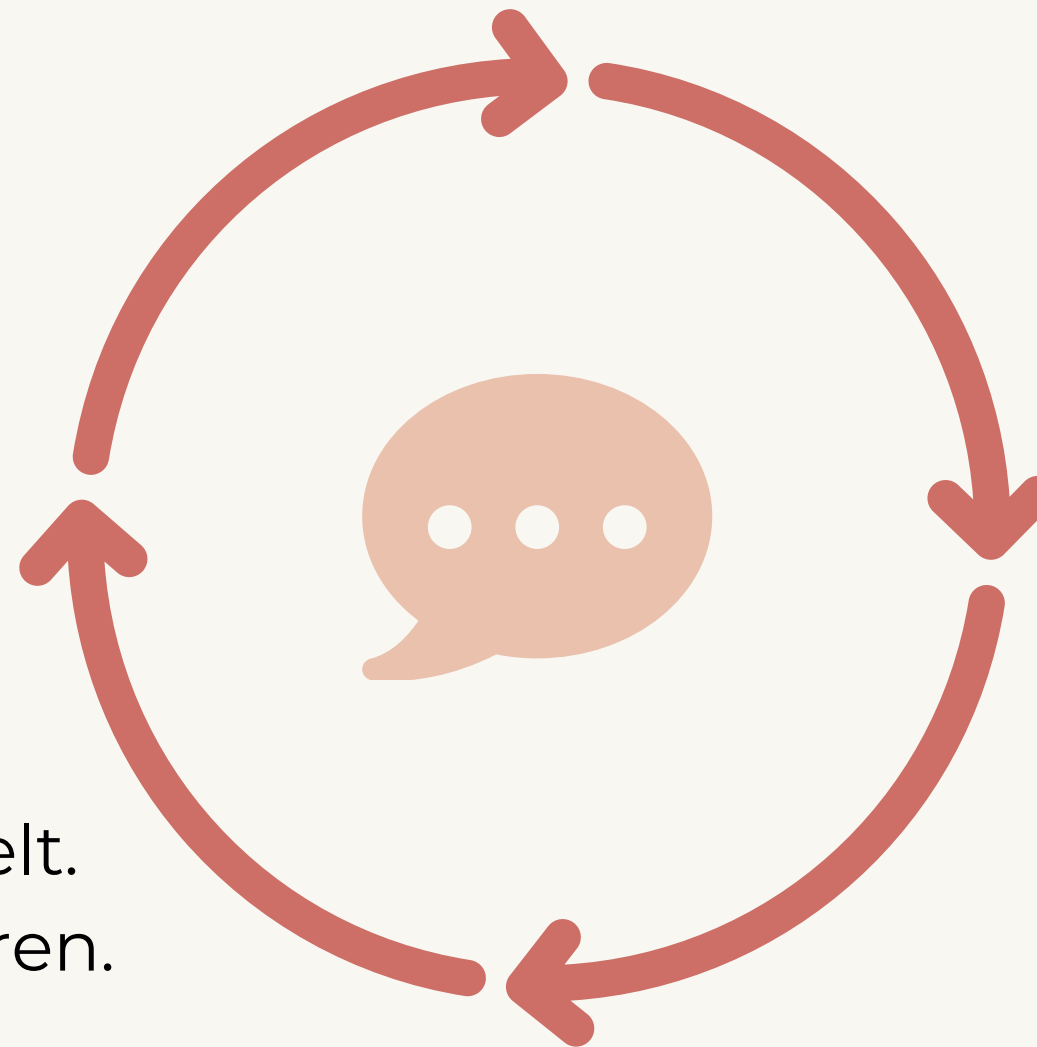
Wat je voelt.

Gewaarwordin

Wat je in je lichaam voelt.
Dit kan je niet controleren.

Gedrag

Wat je doet.
Dit kan je controleren.

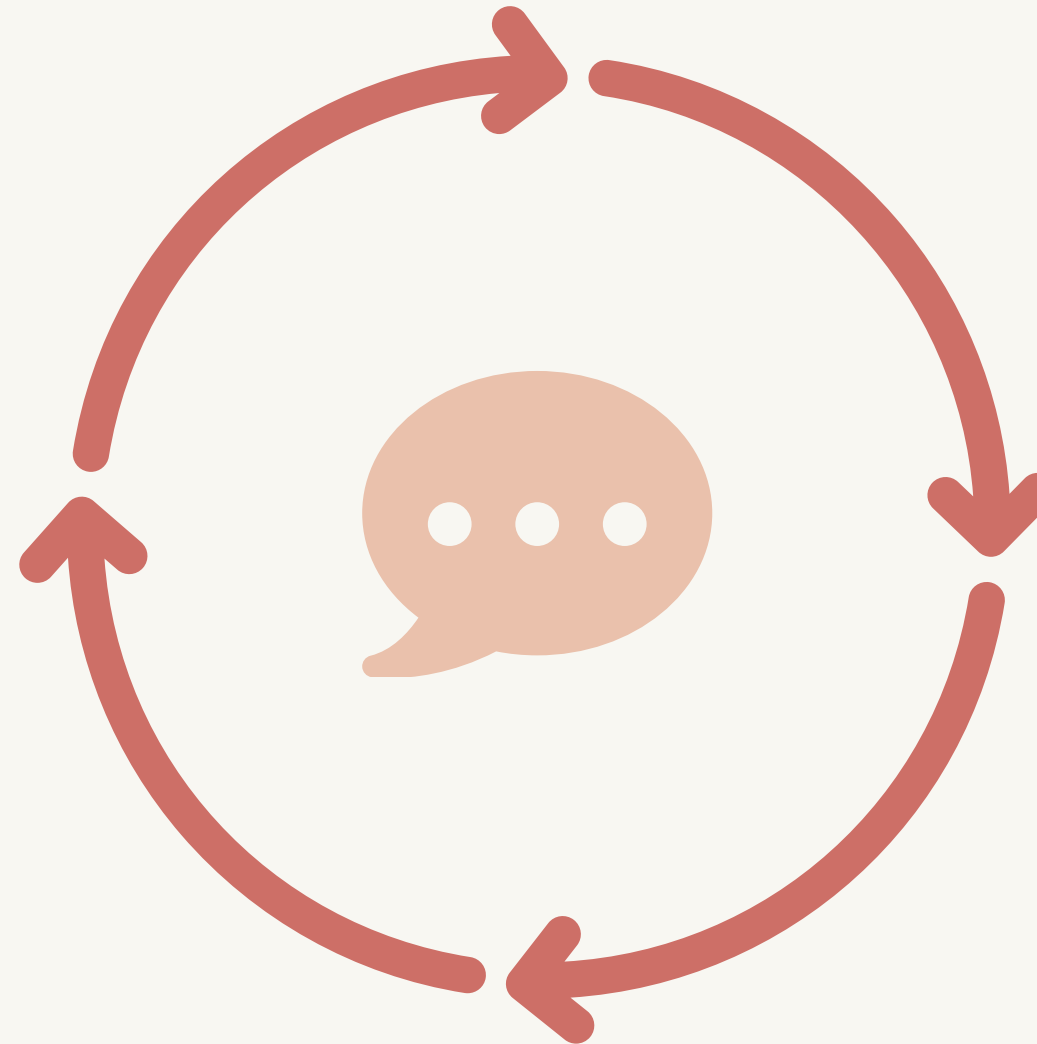

Gedachtencirkels

Situatie: Je ligt 's avonds in bed en je hoort een geluid.

Gedachten

"Oh nee een inbreker!"
"Ik moet de politie bellen!"
"Sh*t!"

Gedachtencirkels

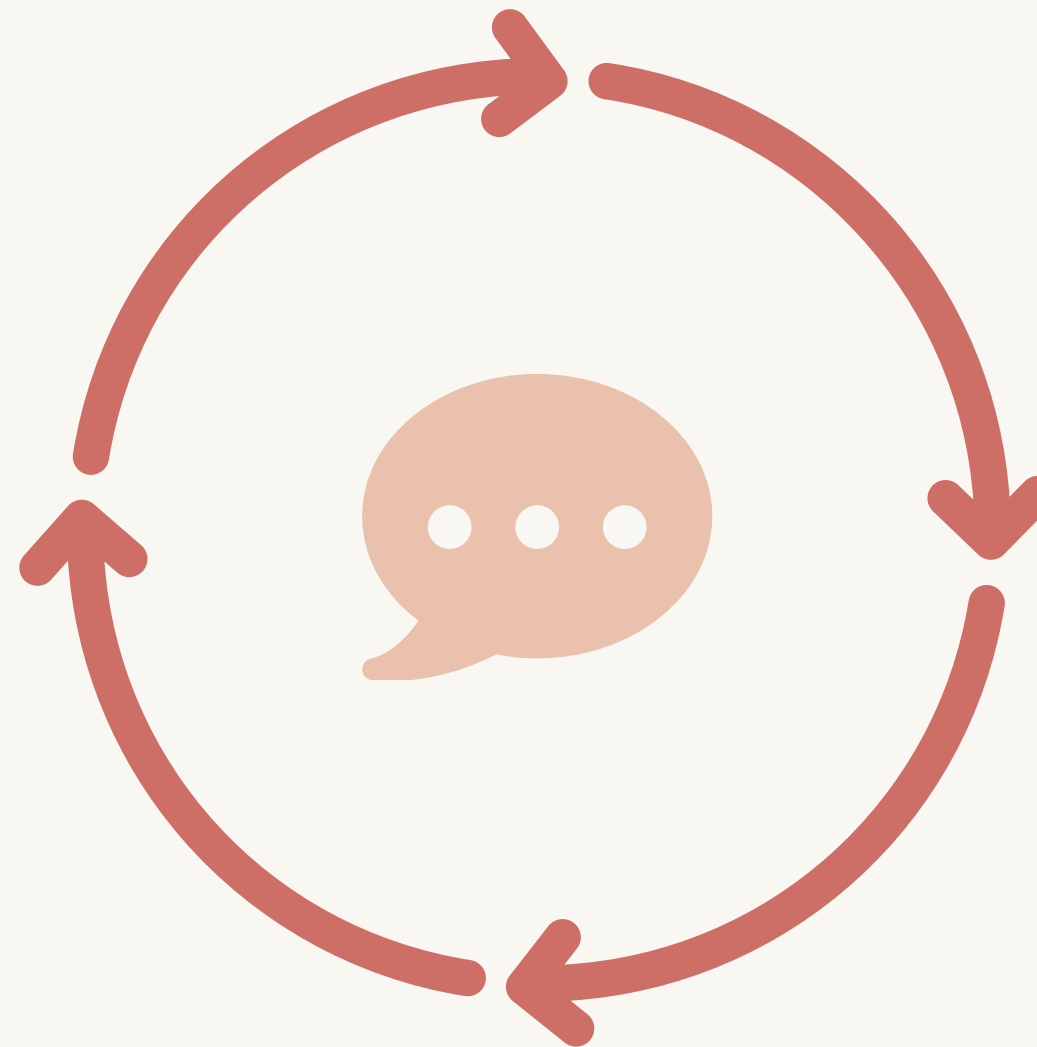
Situatie: Je ligt 's avonds in bed en je hoort een geluid.

Gedachten

"Oh nee een inbreker!"
"Ik moet de politie bellen!"
"Sh*t!"

Gevoelens

Angst
Paniek
Stress

Gedachtencirkels

Situatie: Je ligt 's avonds in bed en je hoort een geluid.

Gedachten

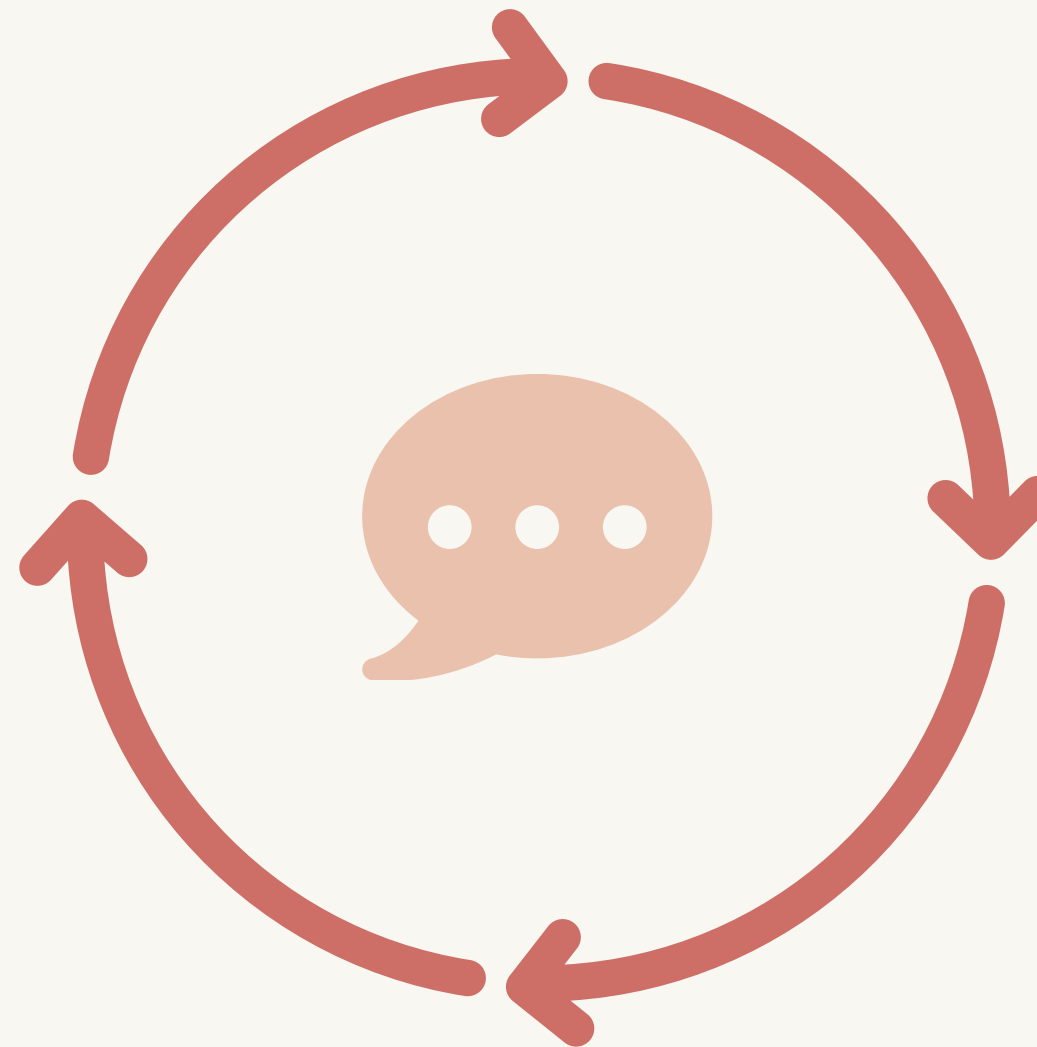
"Oh nee een inbreker!"
"Ik moet de politie bellen!"
"Sh*t!"

Gevoelens

Angst
Paniek
Stress

Gedrag

Politie bellen
Onder het deken kruipen
Onder je bed kruipen

Gedachtencirkels

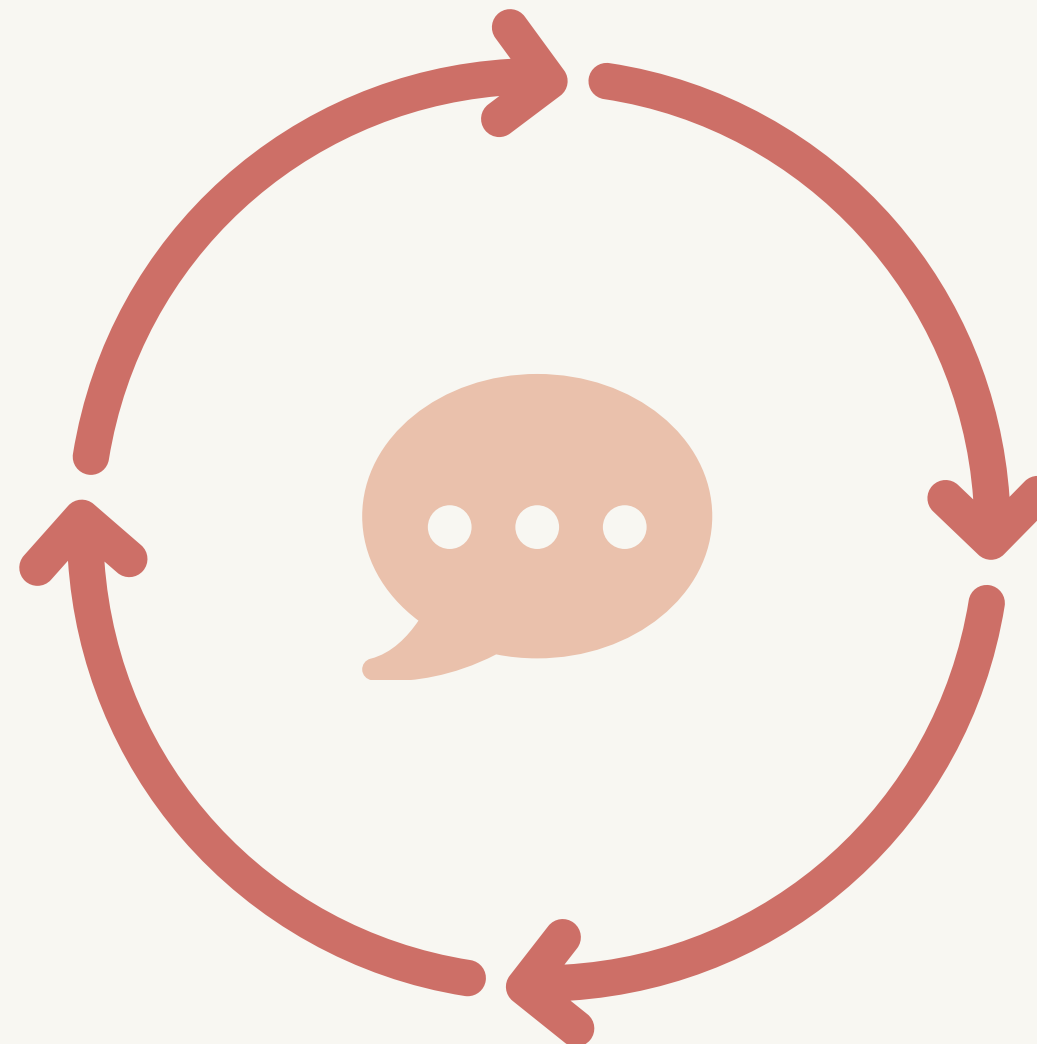
Situatie: Je ligt 's avonds in bed en je hoort een geluid.

Gedachten

"Oh nee een inbreker!"
"Ik moet de politie bellen!"
"Sh*t!"

Gewaarwordin

Gartslag gaat omhoog
Zweten
Trillen

Gevoelens

Angst
Paniek
Stress

Gedrag

Politie bellen
Onder het deken kruipen
Onder je bed kruipen

Gedachtencirkels

Situatie: Je ligt 's avonds in bed en je hoort een geluid.

Gedachten

"Oh nee een inbreker!"
"Ik moet de politie bellen!"
"Sh*t!"

Gevoelens

Angst
Paniek
Stress

Gewaarwordin

Gartslag gaat omhoog
Zweten
Trillen

Gedrag

Politie bellen
Onder het deken kruipen
Onder je bed kruipen

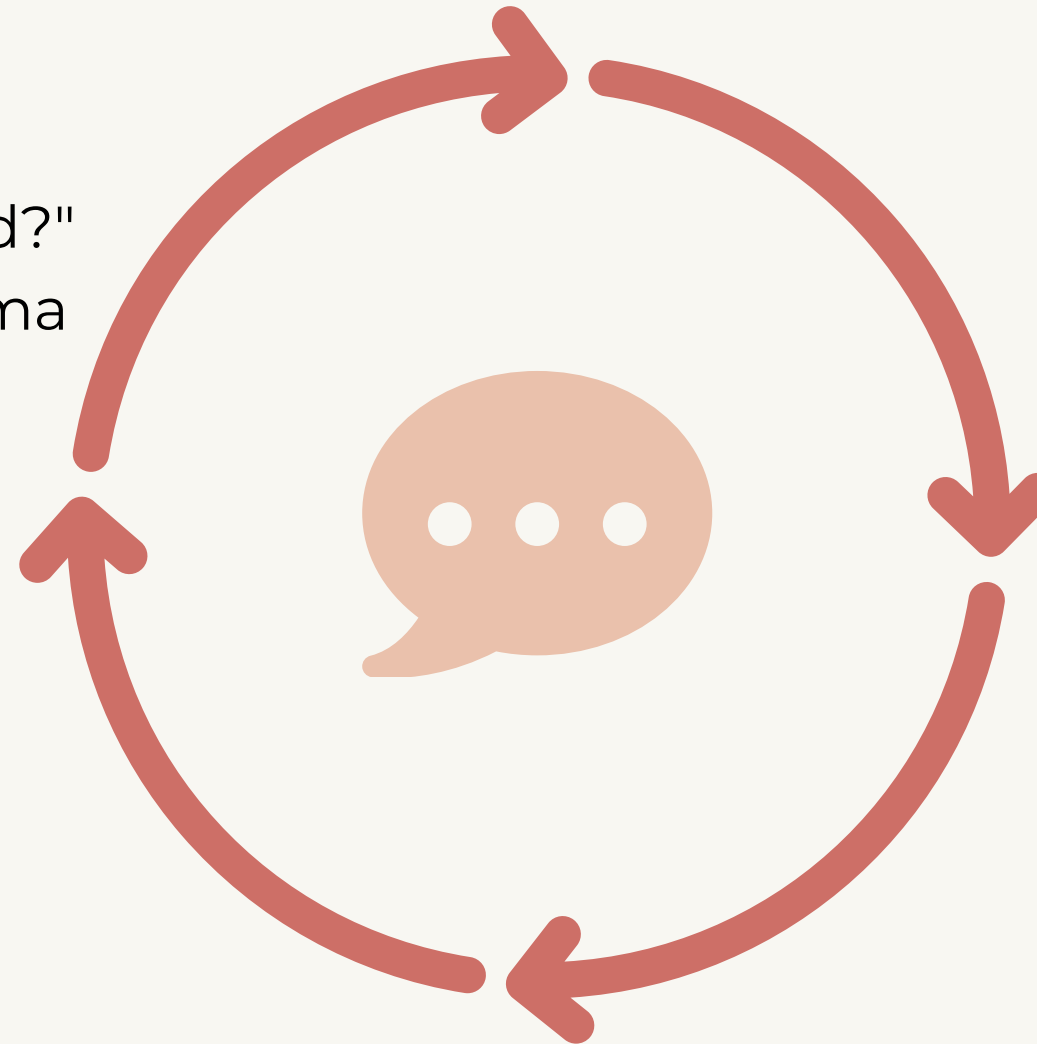
Niet-helpend

Gedachtencirkels

Situatie: Je ligt 's avonds in bed en je hoort een geluid.

Gedachten

"Wat heeft de kat nu weer omgegooid?"
"Ik hoop dat het die lelijke vaas van oma was."
"Dat zal ik morgen wel opruimen."

Gedachtencirkels

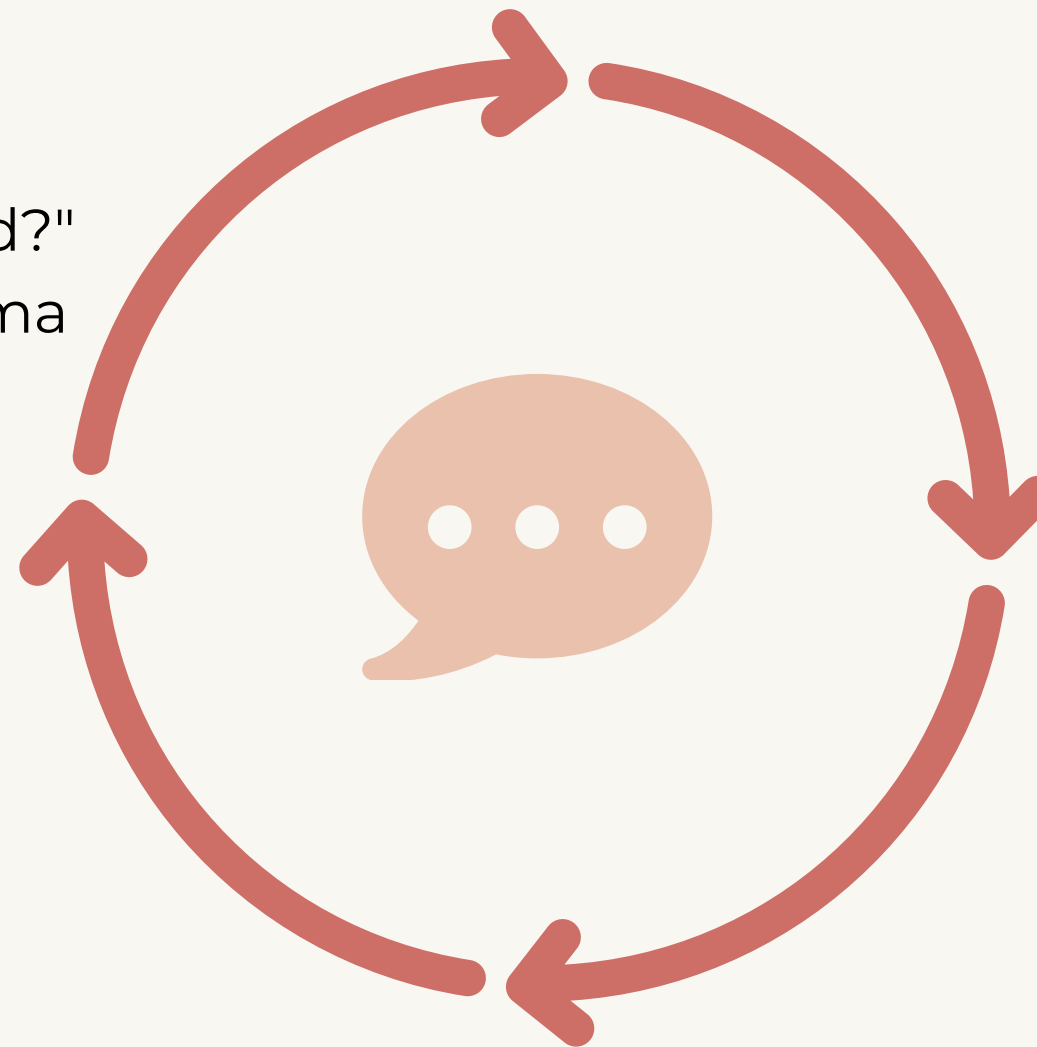
Situatie: Je ligt 's avonds in bed en je hoort een geluid.

Gedachten

"Wat heeft de kat nu weer omgegooid?"
"Ik hoop dat het die lelijke vaas van oma was."
"Dat zal ik morgen wel opruimen."

Gevoelens

Neutraal
Opgelucht

Gedachtencirkels

Situatie: Je ligt 's avonds in bed en je hoort een geluid.

Gedachten

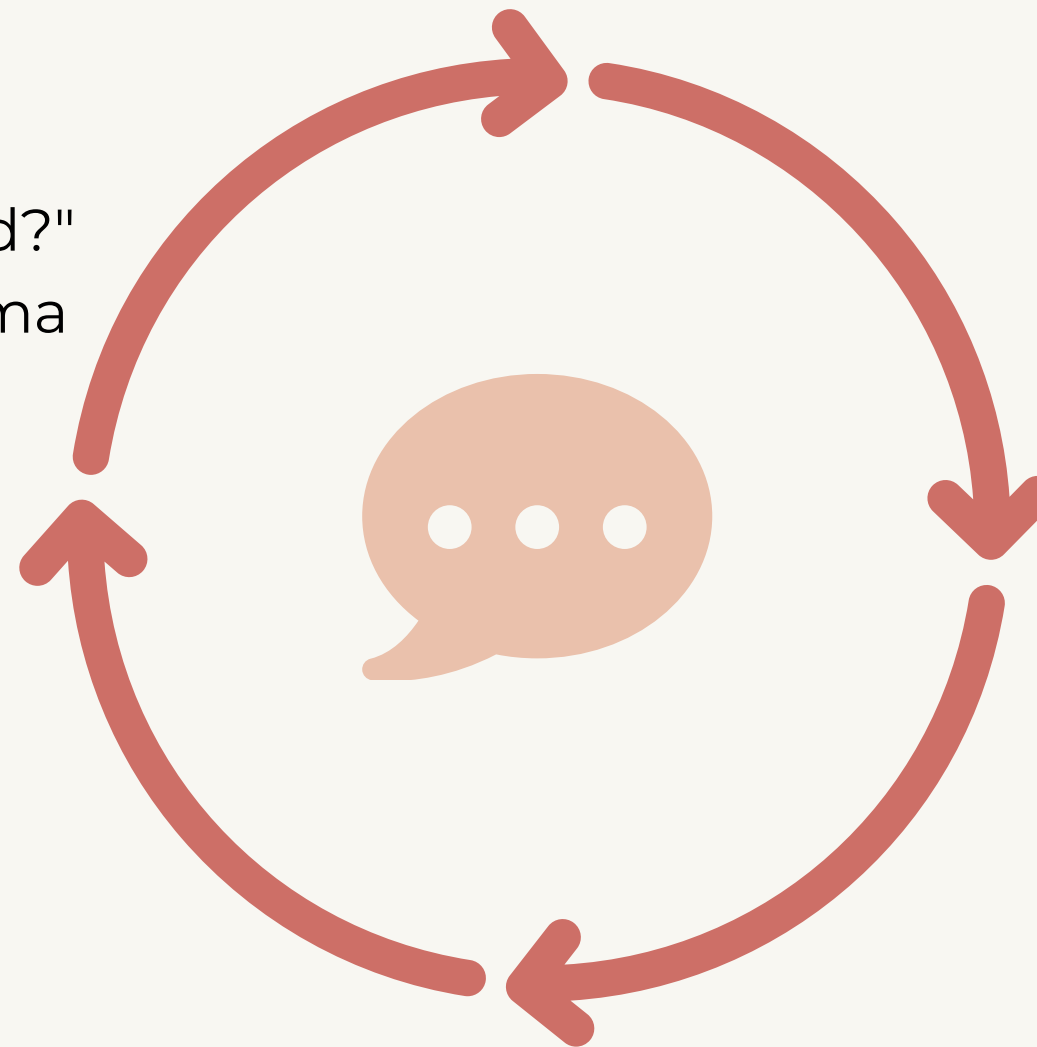
"Wat heeft de kat nu weer omgegooid?"
"Ik hoop dat het die lelijke vaas van oma was."
"Dat zal ik morgen wel opruimen."

Gevoelens

Neutraal
Opgelucht

Gedrag

Je draait je nog eens om.
Je staat op om te gaan kijken.

Gedachtencirkels

Situatie: Je ligt 's avonds in bed en je hoort een geluid.

Gedachten

"Wat heeft de kat nu weer omgegooid?"
"Ik hoop dat het die lelijke vaas van oma was."
"Dat zal ik morgen wel opruimen."

Gewaarwordin

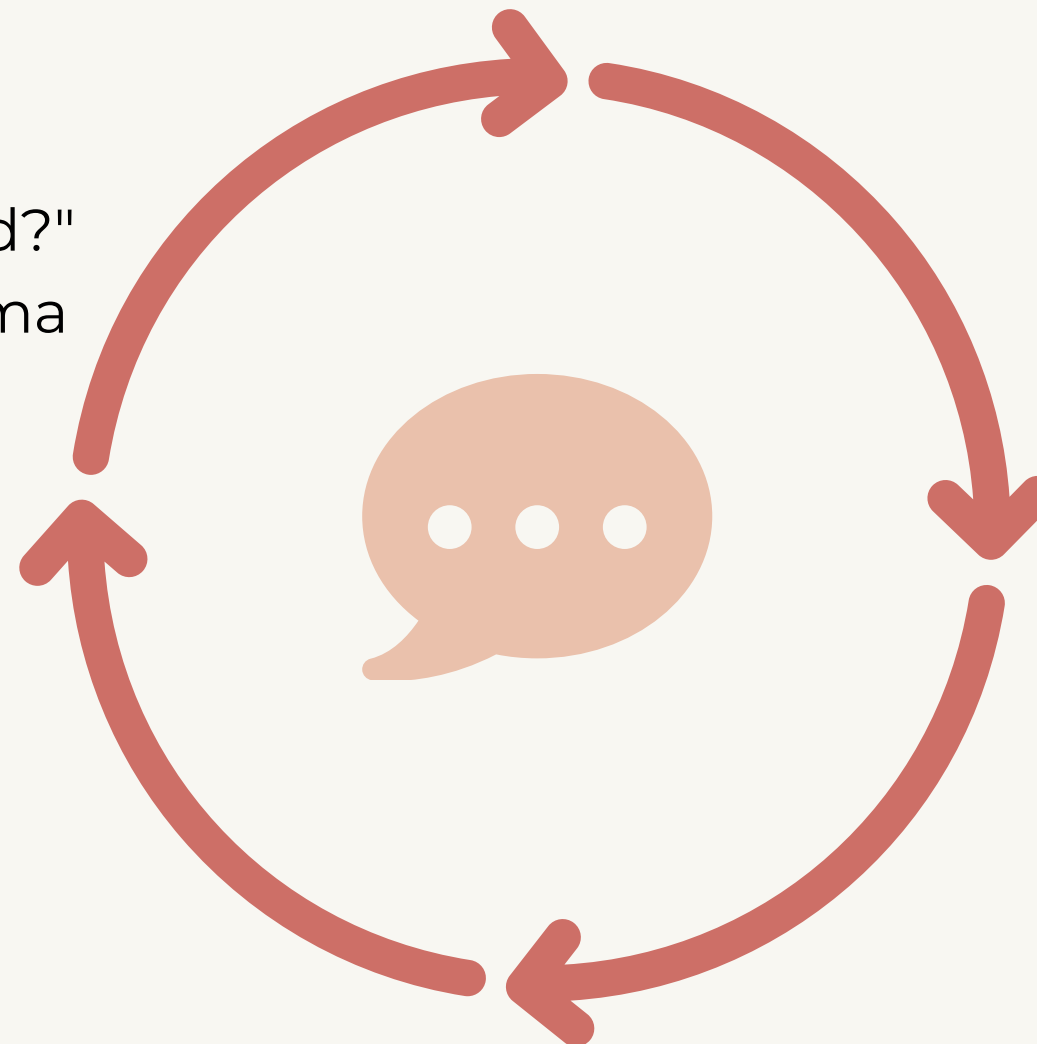
hartslag blijft stabiel
Geeuwen
Glimlachen

Gevoelens

Neutraal
Opgelucht

Gedrag

Je draait je nog eens om.
Je staat op om te gaan kijken.

Gedachtencirkels

Situatie: Je ligt 's avonds in bed en je hoort een geluid.

Gedachten

"Wat heeft de kat nu weer omgegooid?"
"Ik hoop dat het die lelijke vaas van oma was."
"Dat zal ik morgen wel opruimen."

Gevoelens

Neutraal
Opgelucht

Gewaarwordin

hartslag blijft stabiel
Geeuwen
Glimlachen

Gedrag

Je draait je nog eens om.
Je staat op om te gaan kijken.

Helpend/Neutraal

Gedachtencirkels

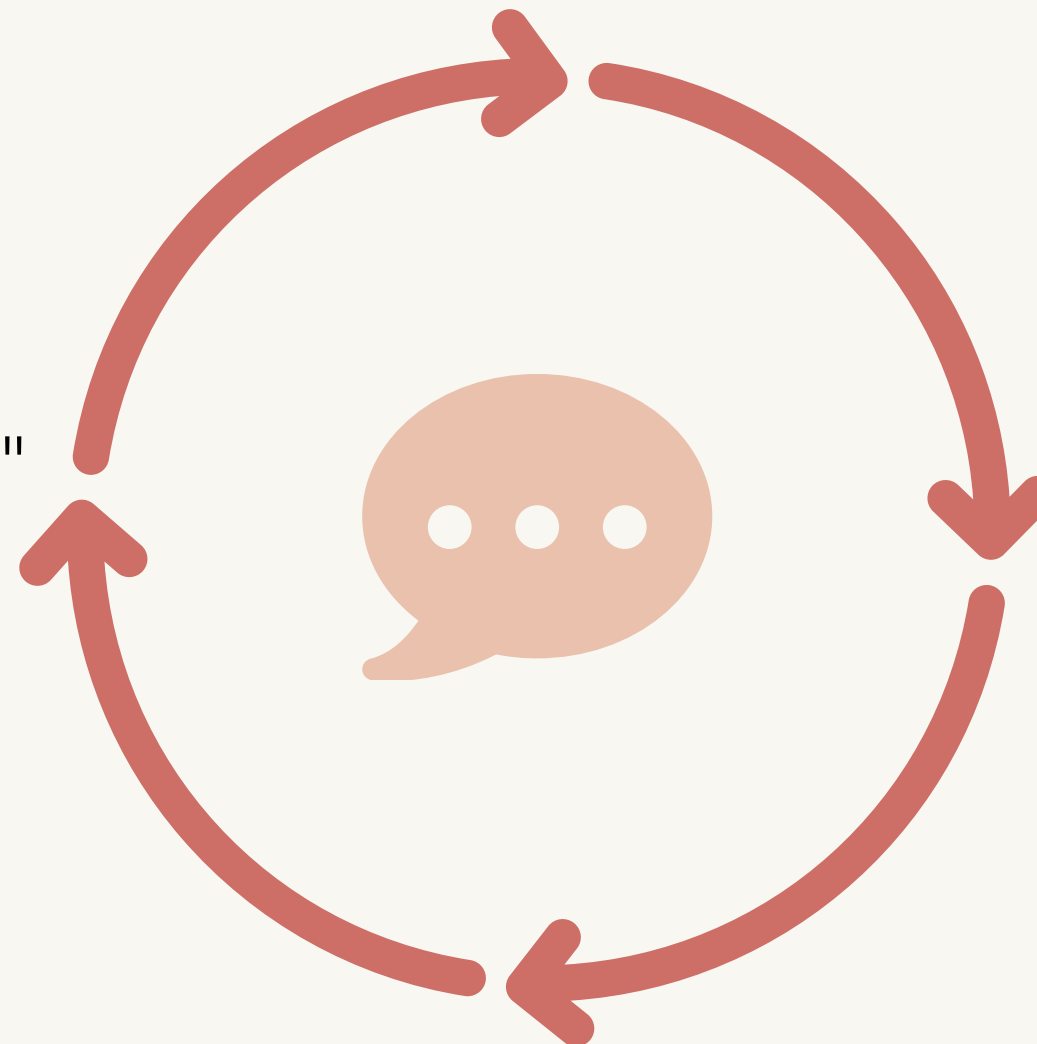
Situatie: spreken in de klas.

Gedachten

"Ik durf niet."
'Ze gaan mij uitlachen."
"Mijn stem is niet mooi."

Gewaarwordin

g
Hartslag gaat omhoog
Trillen
Zweten

Gevoelens

Angst
Onzekerheid
Stress

Gedrag

Niets zeggen
Je vinger niet opsteken
Naar beneden kijken

Gedachtencirkels

Situatie: spreken in de klas.

Gedachten

"Als ik iets zeg, is dat oké."
"Mijn stem is belangrijk."
"Ze aanvaarden me zoals ik ben."

Gewaarwordin

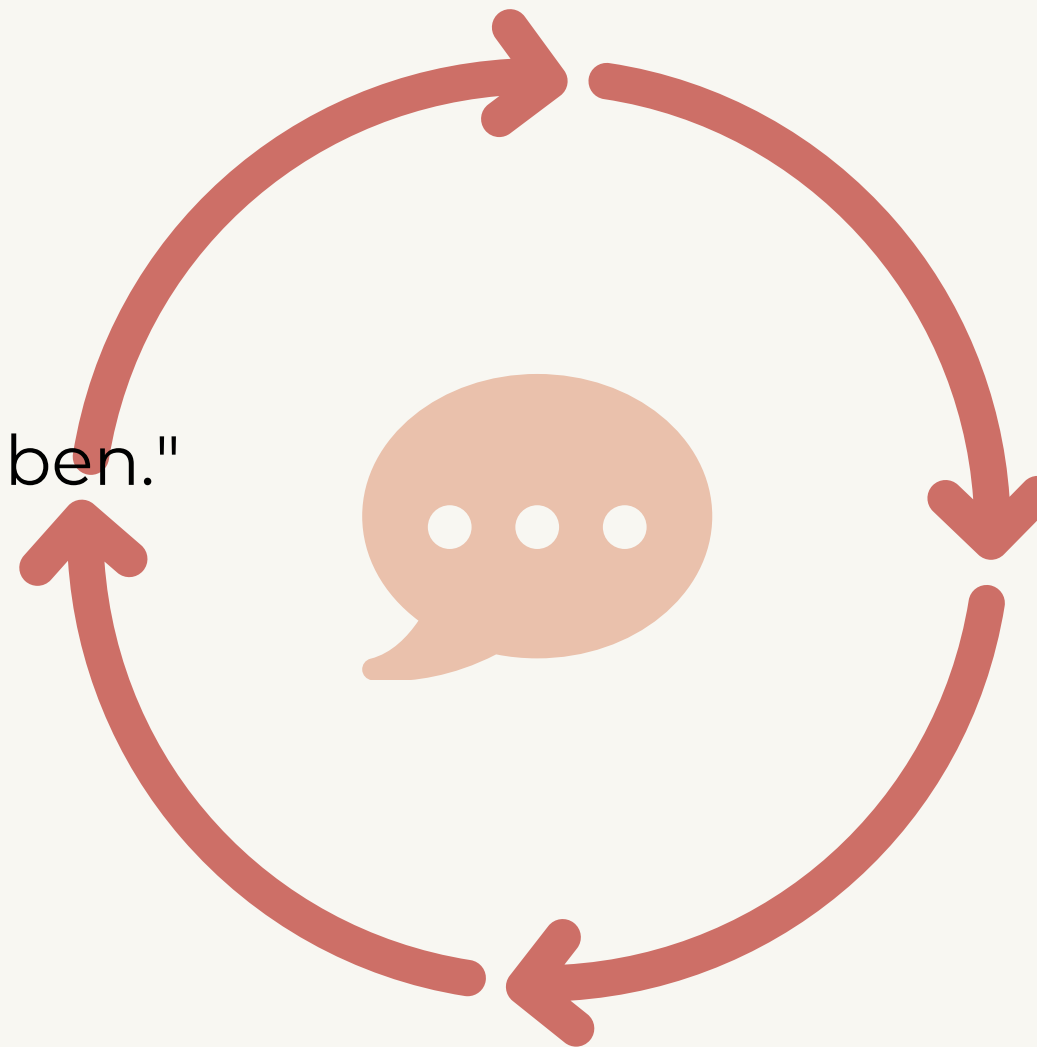
g
Hartslag blijft stabiel
Glimlachen

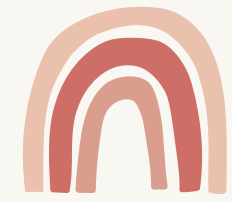
Gevoelens

Gezonde zenuwen
Blij

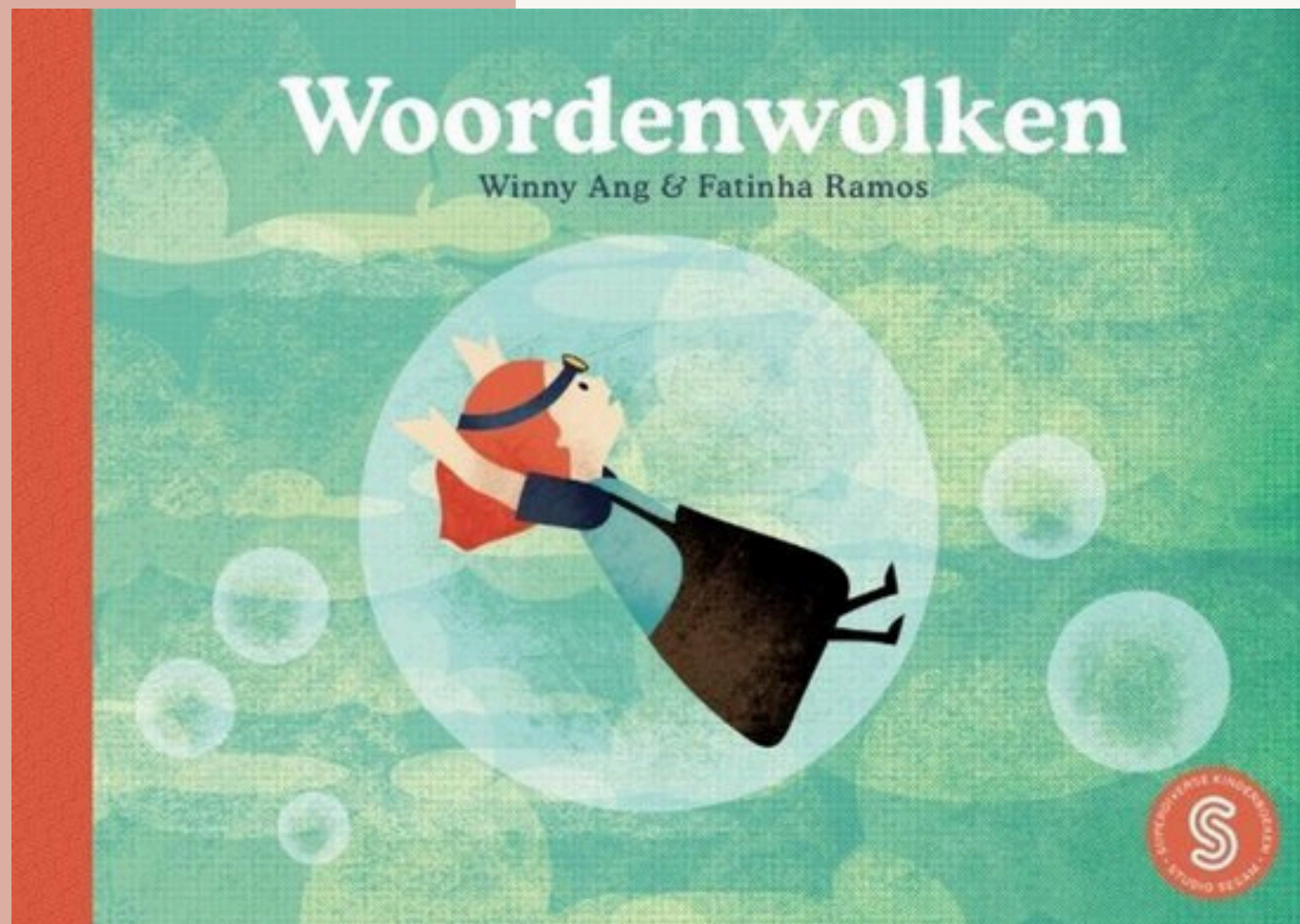
Gedrag

Je vinger opsteken
Rechtop zitten
Iets vertellen aan de klas

Boekentips lagere school

Woordenwolken - Winny Ang & Fatinha Ramos

Reni is een meisje met veel verhalen in haar hoofd. Haar woorden vinden soms hun weg niet naar buiten. Ze blijven hangen in de kronkels van haar woordenbuis. 'Slik eens', zegt mama. 'Glij naar beneden met je woordbellen op je schoot', stelt haar vriendin Sarah voor. Dat durft Reni niet. Samen met dokter Uil en haar beste vrienden, Sarah en Harun, zoekt Reni een uitweg.

Dit prentenboek kwam er op verzoek van de Vereniging Selectief Mutisme vzw.

Boekentips lagere school

Lotte en de beer - Martine Delfos

Lotte en de beer is een therapeutisch verhaal. Lotte kan niet goed praten en schaamt zich. Ze durft het niet zo goed. Ze komt een bruine beer tegen die last heeft van zijn schouderbult. Ze durft tegen hem te praten en hij steunt haar, helpt haar over haar schaamte heen en geeft haar vertrouwen om te gaan praten. Ze helpen elkaar.

Geschreven voor kinderen met taalontwikkelingsstoornissen, selectief mutisme, verlegenheid, stille en gesloten kinderen en kinderen die een algemene spreekangst hebben.

Klasondersteuning

Gradual exposure (voorbeeld)

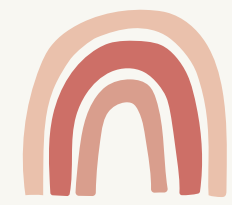
- Non-verbaal reageren op vragen van de leerkracht
- Geluid maken in de klas om te antwoorden op een verzoek van de leerkracht
- Het kind moet minimaal één woord zeggen (ja/nee)
- Het kind moet tweemaal per dag minimaal een woord zeggen
- Het kind zegt 's ochtend en 's middags twee woorden
- Het kind zegt 's ochtend en 's middags vier woorden
- Het kind zegt 's ochtend en 's middags acht woorden
- Stimuleren van meerwoordzinnen
- Eisen en uitbouwen van meerwoordzinnen

Klasondersteuning

Spreekbeurten

- Het kind neemt zijn/haar spreekbeurt op via audio
- Het kind neemt zijn/haar spreekbeurt op via video
- Het kind geeft zijn/haar spreekbeurt enkel voor de juf/meester
- Samen naar de klas om de spreekbeurt live te geven

Klasondersteuning

Srappenplan van Laura (zelf opgesteld)

- 1 vriendin kiezen om een spel te spelen tijdens de pauze in de klas
- 2 vriendinnen kiezen om een spel te spelen (zinsniveau)
- 3 vriendinnen kiezen om een spel te spelen (zinsniveau)
- Praatspel op de speelplaats spelen (kinderen aanspreken)
- 2 meisjes en 1 jongen kiezen om een spel te spelen (zinsniveau)
- Een spel spelen met de juf en de logopediste
- Een spel spelen met de halve klas
- Een spel spelen met de hele klas
- Een spel spelen met de hele klas én de juf
- Antwoorden op een vraag van de juf in de klas

**“I might not be able to speak,
but that doesn’t mean I have
nothing to say”**

WWW.DETAALTOREN.BE